

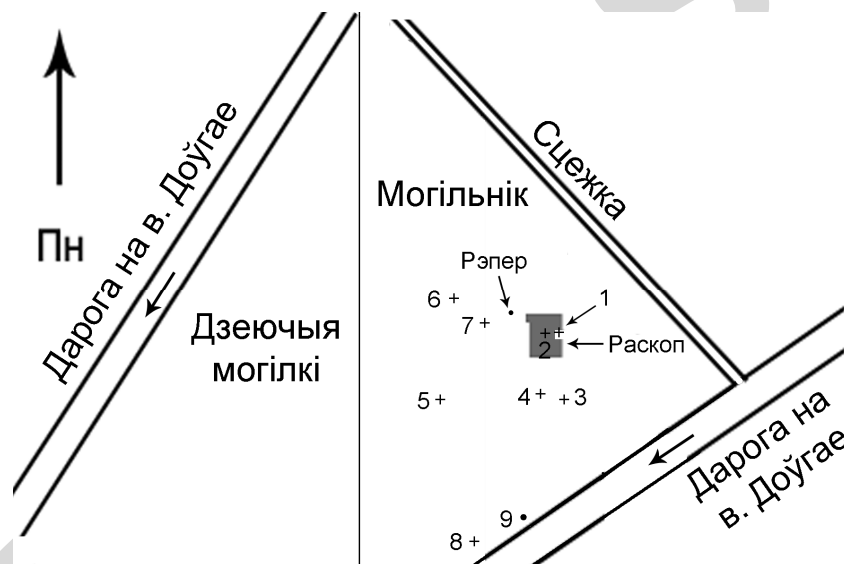
УДК 726.82+351.853/04/4/(476)«16/17»

АРХЕАЛАГІЧНЫЯ РАСКОПКІ НА МОГІЛЬНІКУ
КАЛЯ ВЁСКИ ДОЎГАЕ ГЛЫБОЦКАГА РАЁНА Ў 2015 г.¹

В.У. ЧАРАЎКО
Полацкі дзяржаўны ўніверсітэт

Прыводзіцца апісанне археалагічных даследаванняў на могільніку каля в. Доўгае Глыбоцкага раёна ў 2015 г. Плошча раскопа склала 72 кв. м. Было ўскрыта 29 пахаванняў. Касцякі арыентаваны галавой на захад з невялікімі адхіленнямі да поўначы і поўдня. Можна меркаваць, што даследаваны фрагмент могільнак функцыянаваў на працягу XV–XVIII стст. Адзначана, што верхняя дата пацвярджаецца манетай 1743 г.

Уводзіны. Могільнік размешчаны прыблізна за 0,2 км на паўночны ўсход ад вёскі Доўгае Зябкаўскага сельсавета Глыбоцкага раёна Віцебскай вобласці. На паўночным захадзе ад могільніка праходзіць ашфальтаваная дарога да в. Доўгае. З паўночнага ўсходу могільнік абмежаваны сцежкай, а з паўднёвага ўсходу – грунтовай дарогай да в. Доўгае. Могільнік уключае дзеючыя могілкі і закінутую частку, размешчаную на ўсход ад іх. Закінутая частка на плане мае форму, набліжаную да прастангутага трыкутніка з бакамі ў 113 м («гіпатэнуза»), 50 м і 89 м («катэты»). «Гіпатэнуза» выцягнута па лініі «поўнач-поўдзень» і аддзяляе дзеючыя могілкі ад закінутых (мал. 1). На закінутай частцы маюцца курганныя пахаванні (паўночны захад могільніка) і грунтовыя пахаванні з каменнымі канструкцыямі. Раскопкі праводзіліся на закінутай частцы могільніка.

Мал. 1. Могільнік каля в. Доўгае Глыбоцкага р-на Віцебскай вобл. 2015 г.
Сітуацыйны план з пазначэннем каменных крыжоў (№ 1–8) і камяня са свастычным знакам (№ 9)

Курганныя пахаванні на могілках в. Доўгае ўзгадвае ў сваёй «Археалагічнай карце Віленскай губерні» Ф.В. Пакроўскі [1, с. 14, 17]. Адзначана, што 3 курганы былі абкладзены вялікімі камянямі. Курганная група на могілках в. Доўгае (са спасылкай на Ф.В. Пакроўскага, А. і В. Галубовічаў) узгадваецца ў «Археалагічнай карце Беларусі» Г.В. Штыхава [2, с. 43]. У 1981 г. курганную групу апісала Л.У. Дучыц, а ў 1995 г. яна правяла там археалагічныя раскопкі курганоў. Л.У. Дучыц паведамляе аб наяўнасці побач з курганамі грунтовага могільніка плошчай у некалькі гектар, «дзе пахаванні адбываліся ад часоў сярэднявечча да сённяшняга дня» і выказвае меркаванне, згодна з якім грунтовы могільнік з’яўляецца працягам курганнага. Л.У. Дучыц адзначыла, што на старой частцы могільніка «многія з грунтовых магіл пакрыты камянямі», маюцца каменныя крыжы і валуны з высечанымі крыжамі і іншымі знакамі [3, с. 111].

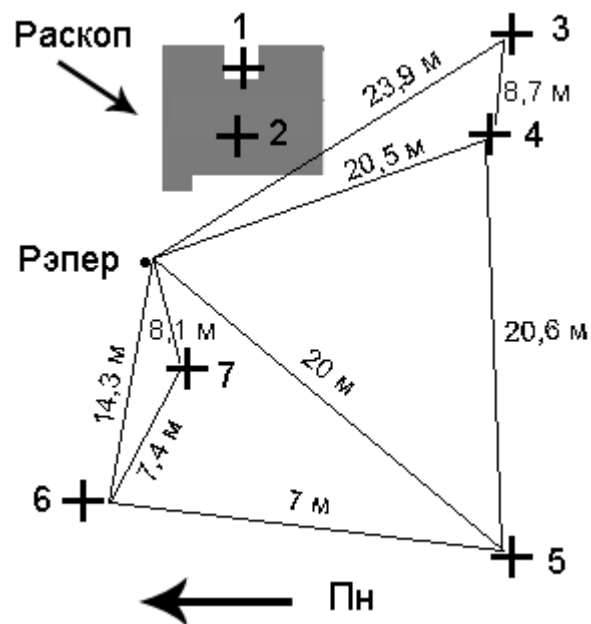
¹ Работа выканана ў рамках НДР «Фарміраванне антрапалагічнага складу і адаптыўнага статуса насельніцтва Полацкага Падзвіння ў XI–XIX стст.» у межах задання 1.1.02 «Сацыяльна-эканамічныя працэсы на тэрыторыі Беларусі ў IX – пачатку XXI ст.: крыніцазнаўства, гістарыяграфія, антрапалогія і іншыя спецыяльныя даследаванні» ДПНД «Эканоміка і гуманітарнае развіццё беларускага грамадства» на 2016–2020 гг.

У 2010 г. на могільніку намі праводзіліся візуальныя археалагічныя разведкі і шурфоўка. Работы ажыццяўляліся сіламі студэнтаў-практыкантаў Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта пры актыўным удзеле кіраўніка археалага-этнаграфічнай практыкі Уладзіміра Яўгенавіча Аўсейчыка і Аляксея Леанідавіча Коца. На могільніку была зафіксавана наяўнасць каменных крыжоў. Плошча шурфа, закладзенага ў 2010 г., складала 5 кв. м. У межах шурфа было ўскрыта 2 пахаванні. Зафіксаваны рэшткі труны, кераміка. Даследавання ў 2010 г. пахаванні датуецца XV–XVI стст. на падставе керамічнага матэрыяла. Падрабязная інфармацыя аб археалагічным абследаванні могільніка ў 2010 г. утрымліваецца ў нашай справаздачы за 2010 г. [4], а таксама ў артыкуле [5].

Раскопкі 2015 г. праводзіліся сіламі валанцёраў (пераважна выпускнікоў завочнага аддзялення) і студэнтаў-практыкантаў Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Асноўная частка. Апісанне могільніка. Рэльеф помніка роўны, з невялікімі перападамі. Могільнік густа парос ліставым лесам і хмызняком. Асабліва часта сустракаецца алешнік. Хмызьяк на заходняй ускраіне, памежнай з дзеючымі могілкамі, часткова засыпаны смеццем з іх. Могільнік пакрыт тоўстым слоём мінулагадняга лісця, якое разам з дзёрнам хавае дробныя камяні з абкладак магіл. Мяркуючы па заўважных валунах у галавах (нагах) пахаванняў, могільнік уключае каля сотні пахаванняў. Дакладна заўважны толькі асобныя магілы, абкладзеныя (абстаўленыя) камянямі большых памераў. Зыходзячы з размяшчэння валуноў у галавах (нагах) пахавання, магілы арыентаваны па лініі «ўсход-заход» з невялікімі адхіленнямі ў абодва бакі.

У 2010 г. на могільніку было зафіксавана 5 каменных крыжоў [4, с. 12]. У 2015 г. выяўлена 7 каменных крыжоў і складзены план іх размяшчэння (мал. 2)². Пры гэтым каменныя крыжы 1–2 размешчаны ў межах шурфа 2010 г. і раскопа 2015 г. Крыжы 3–7 прывязаны да рэпера. Крыж 8 і камень са свастычнай выявай не прывязваліся да рэпера з прычыны аддаленасці і заросласці могільніка.

Мал. 2. Могільнік каля в. Доўгае Глыбоцкага р-на Віцебскай вобл. 2015 г.
План размяшчэння каменных крыжоў 1–7

Крыж 1 размешчаны ў межах шурфа 2010 г. Вышыня – 1,02 м, у т.л. наземная частка – 0,58 м, шырыня перакладзіны – 0,52 м. З усходняга боку высечаны знак – крыж з паўколам;

Крыж 2 размешчаны ў квадраце Г2 раскопа 2015 г. Урос у зямлю і быў моцна нахілены на ўсходні бок. Вышыня – 1,25 м, у т.л. наземная частка – 0,38 м, шырыня перакладзіны – 0,74 м. З усходняга боку меў высечаны знак – васьміканцовы крыж на падножжы, з касой ніжняй перакладзінай. На левай лопасці выбіты літары «ІС», на правай – «ХС» (манаграма імя «Ісус Хрыстос»), якія чытаюцца пры бакавым асвятленні;

² План размяшчэння каменных крыжоў складзены студэнтамі Аляксандрам Уладзіміравічам Бурштэйнам і Паўлам Міхайлавічам Сафронавым.

Крыж 3 размешчаны на адлегласці 23,9 м на паўднёвы ўсход ад рэпера. Вышыня наземнай часткі – 0,52 м, шырыня перакладзіны – 0,38 м;

Крыж 4 з адбітай левай лопасцю. Размешчаны ў паваленым стане на адлегласці 20,5 м на паўднёвы ўсход ад рэпера. Даўжыня (вышыня) – 1,22 м, шырыня перакладзіны – 0,47 м;

Крыж 5 размешчаны на адлегласці 20 м на паўднёвы захад ад рэпера. Вышыня наземнай часткі – 0,79 м, шырыня перакладзіны – 0,76 м;

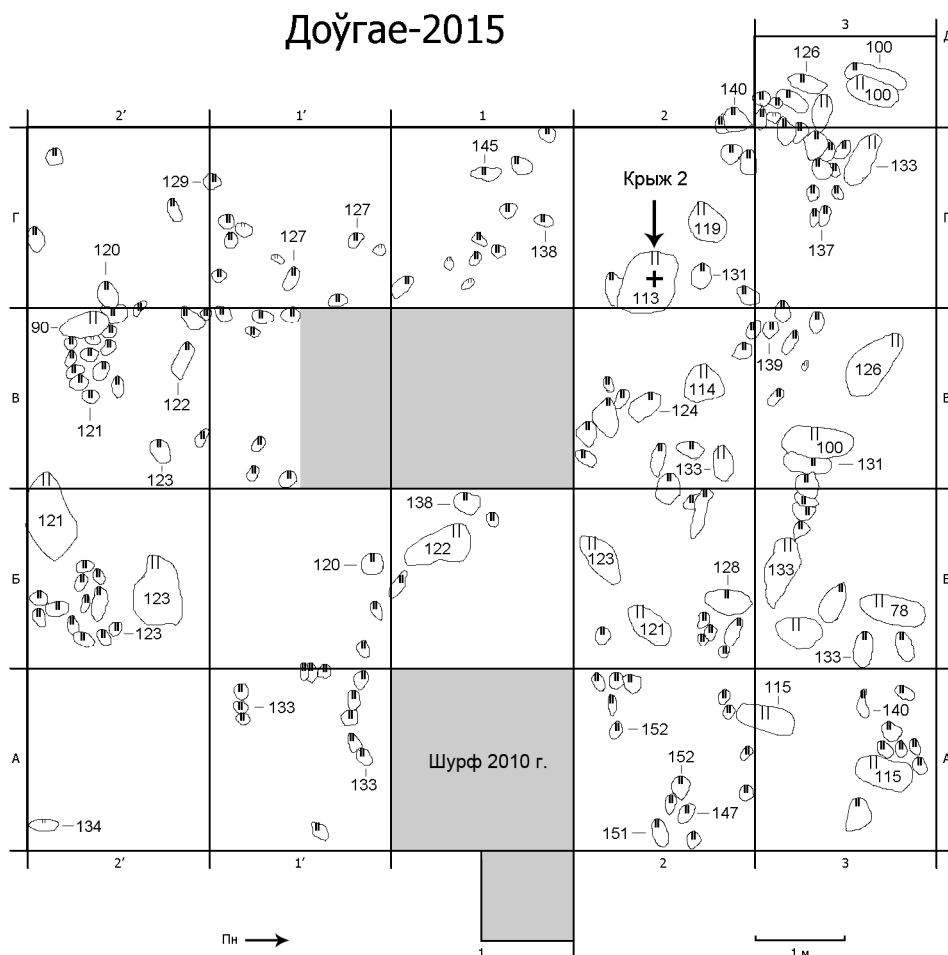
Крыж 6 з пашкоджанымі (адбітымі?) лопасцямі, размешчаны на адлегласці 14,3 м на паўночны захад ад рэпера. Нахілены на поўнач. Вышыня наземнай часткі – 0,64 м, шырыня перакладзіны – 0,41 м;

Крыж 7 размешчаны на адлегласці 8,1 м на паўднёвы захад ад рэпера. Вышыня наземнай часткі – 0,56 м, шырыня перакладзіны – 0,76 м.

Крыж 8 размешчаны пры ўваходзе на закінутую частку могільніка на адлегласці 7 м ад дарогі. Вышыня наземнай часткі – 0,42 м, шырыня перакладзіны – 0,71 м;

На адлегласці 21 м на поўнач ад каменнага крыжа 8 і на адлегласці 5,9 м ад дарогі размешчаны камень са свастычнай выявай, абазначаны на плане лічбай 9. Вышыня наземнай часткі – 0,36 м, шырыня – 0,53 м.

Апісанне канструкцый раскопа. На закінутай частцы могільніка быў закладзены раскоп, арыентаваны па баках света (мал. 3). Раскоп закладаўся з разлікам, каб у яго быў уключаны шурф 2010 г. (мал. 3). Раскоп быў разбіты на квадраты 2×2 м. Квадрат В1 і паўночная палова квадрата В1' (агульнай плошчай 6 м^2) не былі даследаваны з прычыны наяўнасці дрэў (гэтая плошча пазначана на планах шэрым колерам). У ходзе раскопак у паўночна-заходнім куце былі выяўлены 2 пахаванні, якія выходзілі за межы раскопа. Таму да першапачатковага раскопа была ажыццёўлена прырэзка. Плошча раскопа 2015 г., такім чынам, складала 72 кв. м.

Мал. 3. Могільнік каля в. Доўгае Глыбоцкага р-на Віцебскай вобл. Раскоп 2015 г.
Каменныя канструкцыі на ўзроўні дзённай паверхні

Паколькі рэпер 2010 г. не захаваўся, у якасці новага рэпера быў выкарыстаны вялікі надмагільны камень. Нівеліравацкая адзнака – 69.

Археалогія і фізічная антрапалогія Паўночнай Беларусі і сумежных тэрыторый у еўрапейскім кантэксце

У межах раскопа на ўзроўні дзённай паверхні і ў пластах 1–2 былі выяўлены камяні надмагільных канструкцый. Камяні сустракаліся таксама ў пластах 1 (0,2 м ад узроўня дзённай паверхні) і 2 (0,4 м ад узроўня дзённай паверхні) (мал. 3–4). Можна казаць аб наступных варыянтах каменных надмагільляў:

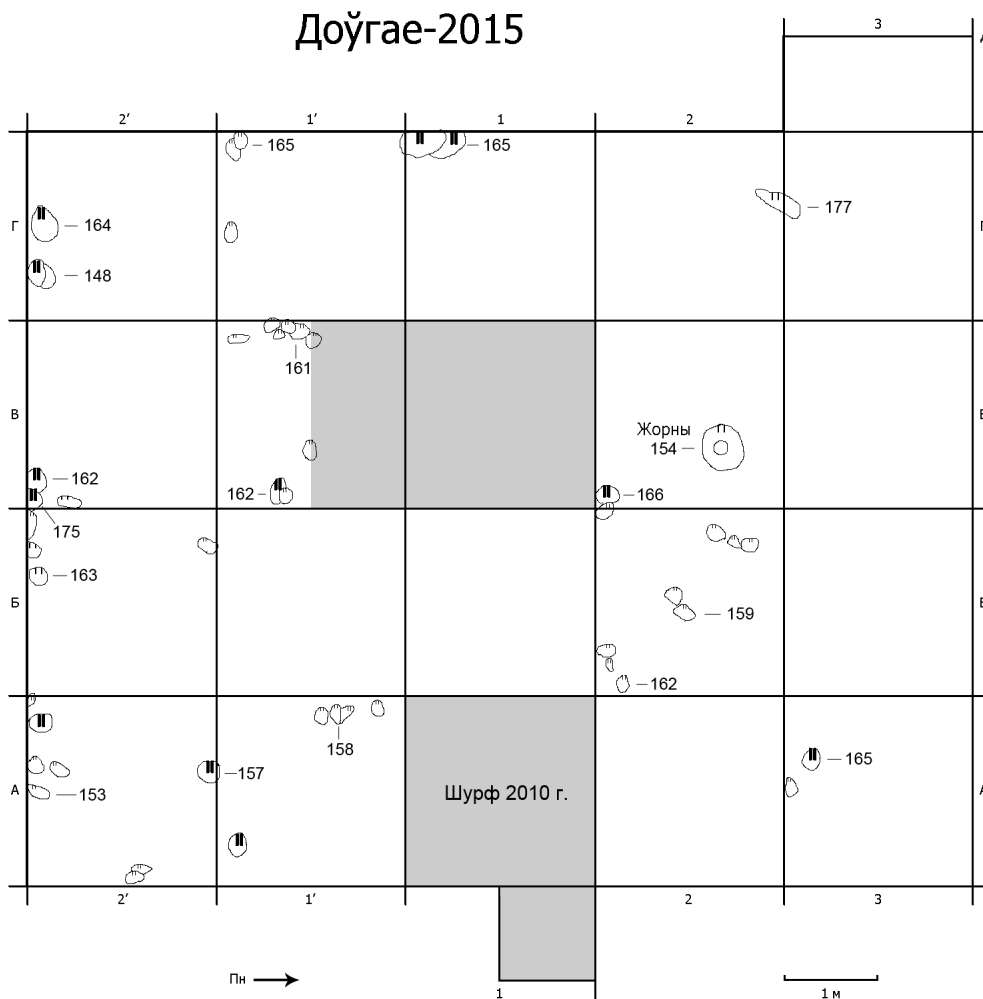
– вялікія камяні ў галавах і нагах пахавання і абкладка магільнага насыпа, выкананая з камянёў меншых памераў. Такі варыянт сустракаецца ў квадратах А3, Б3 і В3 і маркіруе пахаванні 18 і 20. Пры гэтым абкладка ў пахаванні 18 незамкнутая;

– вялікія камяні ў галавах пахавання і абкладка магільнага насыпа або вымастка над ім. Гэты варыянт прысутнічае ў квадратах Г3–Д3 (пахаванне 2), Г2 (пахаванне 12), Б3–В3 (пахаванне 17), А2–Б2 (пахаванні 13 і 15), А3 (пахаванне 21), Б1–Б1' (пахаванне 7 або пахаванне 10), В2' (пахаванне 25);

– абкладка/вымастка магілы камянямі аднолькавых памераў. Наступны варыянт прысутнічае ў квадратах Г3–Д3 (пахаванне 1), В2 (пахаванне 6), Б1' (пахаванне 10), А1' (пахаванне 29), В1' (пахаванне 28), В2' (пахаванне 5), Г1' (пахаванне 23);

– вялікі камень у галавах пахавання. Такое надмагільле маецца ў квадраце В3 (пахаванне 3);

– каменны крыж. Каменны крыж 2 знаходзіўся ў квадраце Г2 (пахаванне 14).

Мал. 4. Могільнік каля в. Доўгае Глыбоцкага р-на Віцебскай вобл. Раскоп 2015 г.
Каменныя канструкцыі пласта 1 (0,2 м ад узроўня дзённай паверхні)

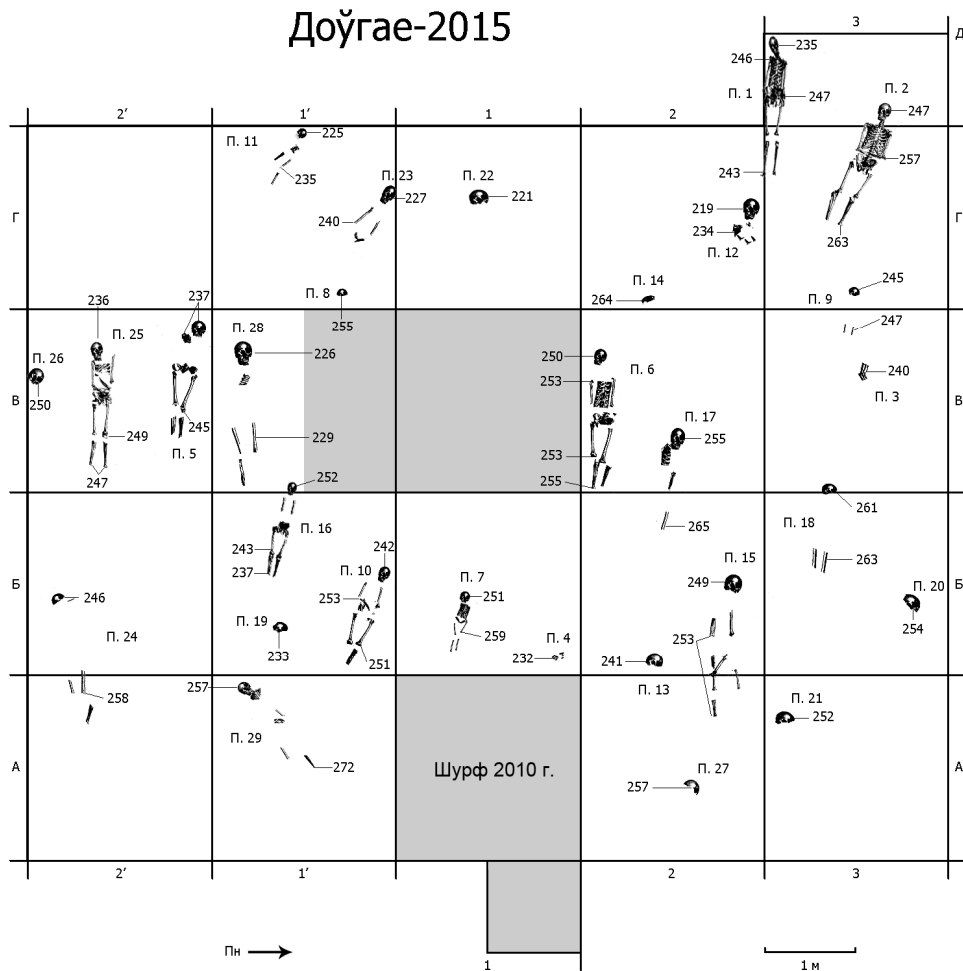
Пахаванні 11 і 19 не былі пазначаны каменнымі канструкцыямі (або яны не захаваліся).

Частка камянёў не ўтварала каменных канструкцый і размяшчалася хаатычна (квадраты В3, Г1, мяжа квадратаў Г1' і Г2')

Стратыграфія шурфа мела наступны выгляд: пад дзёранам знаходзіўся слой шэрага попелпадобнага пяску, падзолу, магутнасцю 0,1–0,2 м, пад ім – слой жоўтага пяску магутнасцю 0,4–0,8 м, пад якім размяшчаўся мацярык – светла-жоўты пясок. На заходнім, усходнім і паўднёвым прафілях чытаюцца ямы ад пахаванняў.

Пахаванні. У час раскопак было выяўлена 29 пахаванняў (мал. 5). Астэалагічны матэрыял вывучаўся кандыдатам біялагічных навук, дацэнтам Вольгай Антонаўнай Емялянчык.³

Пахаванне 1 было выяўлена ў квадраце Г3–Д3 на глыбіні 0,8 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Касцяк быў арыентаваны галавой на захад з невялікім адхіленнем да поўначы. Рукі ляжалі на грудзях на адным узроўні (не адна на адной), левая бліжэй да чэрапа. Па выніках антрапалагічнай экспертызы касцяк належаў жанчыне ва ўзросце 40–50 гадоў. Пахавальны інвентар не выяўлены, аднак у запаўненні магільнай ямы было знойдзена 6 цвікоў ад труны.

Мал. 5. Могільнік каля в. Доўгае Глыбоцкага р-на Віцебскай вобл. Раскоп 2015 г. План пахаванняў

Пахаванне 2 знаходзілася ў квадраце Г3–Д3 на глыбіні 1,05 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Шкілет быў арыентаваны галавой на захад з адхіленнем да поўначы. Рукі складзены на жываце, правая на левай. Паводле высноў антрапалагічнай экспертызы касцяк належаў мужчыне ва ўзросце ад 50 гадоў. Пахавальны інвентар, рэшткі труны не выяўлены.

Пахаванне 3 было знойдзена ў квадраце В3 на глыбіні 0,98 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Пахаванне было прадстаўлена фрагментамі касцей чэрапа. Паводле даных антрапалагічнай экспертызы пахаванне дзіцячае. Пахавальны інвентар, рэшткі труны не выяўлены.

Пахаванне 4 адкрыта ў квадраце Б1 на глыбіні 0,78 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Шкілет прадстаўлены фрагментамі асобных касцей. Паводле высноў антрапалагічнай экспертызы пахаванне належала дзіцяці ва ўзросце 6–9 месяцаў. Пахавальны інвентар, рэшткі труны не выяўлены.

Пахаванне 5 было выяўлена ў квадраце В2' на глыбіні 0,94 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Арыентыроўка касцяка заходняя з адхіленнем на поўнач. Косці рук не захаваліся, што не дае магчымасці прасачыць іх палажэнне. Па выніках антрапалагічнай экспертызы, пахаванне належала дзіцяці ва ўзросце 12–15 гадоў. Пахавальны інвентар, рэшткі труны не выяўлены.

³ Аўтар выказвае падзяку В.А. Емялянчык за праведзеную антрапалагічную экспертызу костных парэшткаў.

Археалогія і фізічная антрапалогія Паўночнай Беларусі і сумежных тэрыторый у еўрапейскім кантэксце

Пахаванне 6 было выяўлена ў квадраце В2 на глыбіні 0,99 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Арыентыроўка касцяка заходняя. Рукі былі складзены на жываце. Паводле даных антрапалагічнай экспертызы пахаванне належала жанчыне ва ўзросце 30–40 гадоў. Пахавальны інвентар, рэшткі труны не выяўлены.

Пахаванне 7 было выяўлена ў квадраце Б1 на глыбіні 1 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Арыентыроўка касцяка заходняя з невялікім адхіленнем на поўнач. Рукі былі складзены на жываце. Паводле даных антрапалагічнай экспертызы пахаванне належала дзіцяці ва ўзросце 8 гадоў. Пахавальны інвентар не выяўлены, аднак у запаўненні магільнай ямы знойдзена 4 цвіка ад труны.

Пахаванне 8 было выяўлена ў квадраце Г1' на глыбіні 1,13 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Касцяк знаходзіўся ў раскопе не цалкам. Посткраніяльны шкілет выходзіў па-за межы раскопа. Паводле вынікаў антрапалагічнай экспертызы пахаванне належала дзіцяці ва ўзросце 5–6 гадоў. Пахавальны інвентар не выяўлены, аднак у запаўненні магільнай ямы знойдзены 1 цвік ад труны.

Пахаванне 9 было выяўлена ў квадраце Г3 на глыбіні 0,98 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Арыентыроўка касцяка заходняя з адхіленнем да поўначы. Шкілет захаваўся не цалкам, косці рук адсутнічалі. Па выснавах антрапалагічнай экспертызы пахаванне належала мужчыне ва ўзросце ад 50 гадоў. Пахавальны інвентар, рэшткі труны не выяўлены.

Пахаванне 10 было адкрыта ў квадраце Б1' на глыбіні 0,91 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Касцяк быў арыентаваны галавой на захад з адхіленнем да поўначы. Рукі знаходзіліся на жываце, правая паверх левай. Паводле даных антрапалагічнай экспертызы пахаванне належала чалавеку неўстаноўленага полу ва ўзросце ад 60 гадоў. Пахавальны інвентар, рэшткі труны не выяўлены.

Пахаванне 11 было знойдзена ў квадраце Г1' на глыбіні 0,68 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Касцяк быў арыентаваны галавой на захад з адхіленнем да поўначы. Палажэнне рук не ўстаноўлена ў сувязі з незахаванасцю касцей. Паводле даных антрапалагічнай экспертызы пахаванне належала дзіцяці ва ўзросце 4 гады. Пахавальны інвентар, рэшткі труны не выяўлены.

Пахаванне 12 было выяўлена ў квадраце Г2 на глыбіні 0,68 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Касцяк быў арыентаваны галавой на захад з адхіленнем да поўначы. Палажэнне рук не ўстаноўлена ў сувязі з незахаванасцю касцей. Паводле даных антрапалагічнай экспертызы пахаванне належала дзіцяці ва ўзросце 7 гадоў. Пахавальны інвентар не выяўлены, аднак знойдзена 5 цвікоў ад труны.

Пахаванне 13 было адкрыта ў квадраце Б2 на глыбіні 0,87 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Посткраніяльны шкілет не захаваўся, але засталіся выразныя контуры пахавання і нават асобных касцей (гумусаваны пясок, часткова з каранямі раслін). Касцяк быў арыентаваны галавой на захад з адхіленнем да поўначы. Левая рука была пакладзена на жывот, правая ляжала на грудзях. Паводле даных антрапалагічнай экспертызы пахаванне належала чалавеку неўстаноўленага полу ва ўзросце ад 50 гадоў. Пахавальны інвентар не выяўлены, аднак у запаўненні магільнай ямы знойдзена 13 цвікоў ад труны.

Пахаванне 14 было адкрыта ў квадраце Г2 на глыбіні 1,13 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Захаваліся толькі фрагменты асобных касцей шкілета. Паводле даных антрапалагічнай экспертызы пахаванне належала чалавеку неўстаноўленага полу ва ўзросце ад 50 гадоў. Пахавальны інвентар, рэшткі труны не выяўлены.

Пахаванне 15 было адкрыта ў квадрацах А2–Б2 на глыбіні 0,95 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Касцяк быў арыентаваны галавой на захад. Палажэнне рук не прасочана з прычыны незахаванасці касцей. Паводле даных антрапалагічнай экспертызы пахаванне належала чалавеку неўстаноўленага полу ва ўзросце ад 60 гадоў. Пахавальны інвентар, рэшткі труны не выяўлены.

Пахаванне 16 было адкрыта ў квадрацах Б1'–В1' на глыбіні 1,01 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Касцяк быў арыентаваны галавой на захад з невялікім адхіленнем да поўначы. Палажэнне рук не прасочана з прычыны незахаванасці касцей. Паводле даных антрапалагічнай экспертызы пахаванне належала чалавеку неўстаноўленага полу ва ўзросце 40–50 гадоў. Пахавальны інвентар, рэшткі труны не выяўлены.

Пахаванне 17 было адкрыта ў квадраце Б2–В2 на глыбіні 1,02 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Касцяк быў арыентаваны галавой на захад з невялікім адхіленнем да поўначы. Палажэнне рук не прасочана з прычыны незахаванасці касцей. Паводле даных антрапалагічнай экспертызы пахаванне належала жанчыне ва ўзросце ад 50 гадоў. Пахавальны інвентар, рэшткі труны не выяўлены.

Пахаванне 18 было адкрыта ў квадрацах Б3–В3 на глыбіні 1,07 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Касцяк быў арыентаваны галавой на захад з невялікім адхіленнем да поўначы. Палажэнне рук не прасочана з прычыны незахаванасці касцей. Паводле даных антрапалагічнай экспертызы пахаванне належала чалавеку неўстаноўленага полу ва ўзросце ад 20 гадоў. Пахавальны інвентар, рэшткі труны не выяўлены.

Пахаванне 19 было адкрыта ў квадраце Б1' на глыбіні 0,8 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Посткраніяльны шкілет не захаваўся. Паводле даных антрапалагічнай экспертызы пахаванне належала дзіцяці ва ўзросце 4–5 гадоў. Пахавальны інвентар, рэшткі труны не выяўлены.

Пахаванне 20 было адкрыта ў квадраце А3–Б3 на глыбіні 0,98 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Захаваліся толькі фрагменты касцей чэрапа, аднак арыентыроўка пахавання ўстаноўлена па магільнай яме: заходняя, з нязначным адхіленнем да поўначы. Паводле даных антрапалагічнай экспертызы пахаванне належала чалавеку неўстаноўленага полу ва ўзросце ад 20 гадоў. Пахавальны інвентар, рэшткі труны не выяўлены.

Пахаванне 21 было адкрыта ў квадраце А3 на глыбіні 0,98 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Захаваліся толькі фрагменты касцей чэрапа, аднак заходняя арыентыроўка пахавання ўстаноўлена па магільнай яме. Паводле даных антрапалагічнай экспертызы пахаванне належала жанчыне ва ўзросце ад 20 гадоў. Пахавальны інвентар, рэшткі труны не выяўлены.

Пахаванне 22 было адкрыта ў квадраце Г1 на глыбіні 0,69 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Захаваліся толькі фрагменты касцей чэрапа і 1 шыйны пазванок. Паводле даных антрапалагічнай экспертызы пахаванне належала дзіцяці ва ўзросце 7 гадоў. Пахавальны інвентар, рэшткі труны не выяўлены.

Пахаванне 23 было адкрыта ў квадраце Г1' на глыбіні 0,74 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Касцяк быў арыентаваны галавой на паўночны захад. Рукі знаходзіліся на тазавых костках, правая паверх левай. Паводле даных антрапалагічнай экспертызы пахаванне належала жанчыне ва ўзросце 18–25 гадоў. Пахавальны інвентар не выяўлены, аднак у запаўненні магільнай ямы знойдзена 19 цвікоў ад труны.

Пахаванне 24 было адкрыта ў квадраце А2'–Б2' на глыбіні 0,97 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Касцяк быў арыентаваны галавой на захад з адхіленнем да поўдня. Рукі знаходзіліся на жываце, правая паверх левай. Паводле даных антрапалагічнай экспертызы пахаванне належала чалавеку неўстаноўленага полу ва ўзросце ад 20 гадоў. Пахавальны інвентар адсутнічаў, аднак было выяўлена 16 фрагментаў цвікоў ад труны.

Пахаванне 25 было адкрыта ў квадраце В2' на глыбіні 0,86 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Касцяк быў арыентаваны галавой на захад. Правая рука знаходзілася на грудзях, левая – на жываце, левая рука ляжала на правай. Паводле даных антрапалагічнай экспертызы пахаванне належала жанчыне ва ўзросце 20–30 гадоў. У раёне галавы выяўлены рэшткі дошак ад труны. Гэта дазволіла вызначыць шырыню труны, якая склала 0,29 м. Пахавальны інвентар не выяўлены.

Пахаванне 26 было адкрыта пры зачыстцы паўднёвай сценкі раскопа ў квадраце В2' на глыбіні 1,0 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). У межах раскопа знаходзіўся толькі чэрап пахавання. Паводле даных антрапалагічнай экспертызы пахаванне належала чалавеку неўстаноўленага полу ва ўзросце ад 50 гадоў. Пахавальны інвентар не выяўлены, аднак у запаўненні магільнай ямы знойдзена 13 фрагментаў цвікоў ад труны.

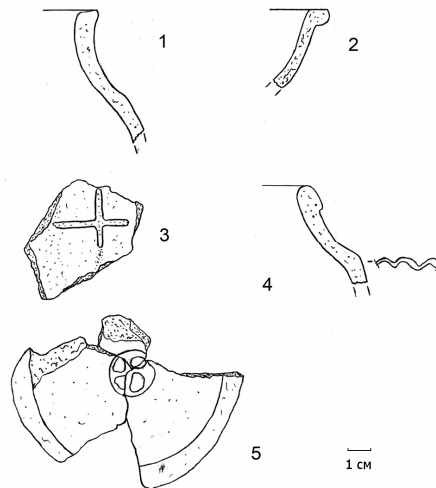
Пахаванне 27 было адкрыта ў квадраце А2 на глыбіні 0,97 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Захаваліся толькі фрагменты чэрапа, аднак арыентыроўка пахавання была прасочана па магільнай яме: заходняя з адхіленнем да поўначы. У межах раскопа пахаванне 27 знаходзілася не цалкам: ногі пахавання (дакладней, гумусаваныя сляды ад іх) выходзілі за межы раскопа. Паводле даных антрапалагічнай экспертызы, пахаванне належала чалавеку неўстаноўленага полу ва ўзросце 20–30 гадоў. Пахавальны інвентар, рэшткі труны не выяўлены.

Пахаванне 28 было адкрыта ў квадраце В1' на глыбіні 0,78 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Над пахаваннем зафіксавана зольная пляма. Касцяк быў арыентаваны галавой на захад з нязначным адхіленнем да поўдня. Рукі знаходзіліся на жываце, левая на правай. Паводле даных антрапалагічнай экспертызы пахаванне належала мужчыне ва ўзросце 40–50 гадоў. Пахавальны інвентар не выяўлены. Пахаванне знаходзілася ў даўбленай труне.

Пахаванне 29 было адкрыта ў квадраце А1' на глыбіні 1,04 м ад узроўня дзённай паверхні (мал. 5). Касцяк быў арыентаваны галавой на паўднёвы захад. Паводле даных антрапалагічнай экспертызы пахаванне належала чалавеку неўстаноўленага полу ва ўзросце 20–30 гадоў. Пахавальны інвентар, рэшткі труны не выяўлены.

Знаходкі. Індывідуальныя знаходкі прадстаўлены манетай («денгой») Расійскай імперыі 1743 г. і цвікамі ад тун пахаванняў. Манета была знойдзена ў пласце 1 пад камянём над пахаваннем 1 і можа інтэрпрэтавацца як памінальны інвентар. Манета мае выключнае значэнне для датавання могільніка. Каваныя цвікі прысутнічалі ў магільных ямах пахаванняў 1, 7, 8, 13, 23, 24, 26 і ўказваюць на наяўнасць тун, збітых цвікамі.

Масавыя знаходкі прадстаўлены фрагментамі керамікі. Усе яны былі выяўлены ў пласце 1, што дазваляе інтэрпрэтаваць іх у якасці памінальнага інвентару. Паверхня керамікі шурпатая, дрэнна загладжаная. Абпал нераўнамерны. Цеста неаднароднае, з дамешкамі жарствы. Фрагмент венца міскі XIV–XV стст. (мал. 6, № 2) і гаршка XV ст. (мал. 6, № 4) дазваляюць удакладніць храналагію функцыянавання даследаванай часткі могільніка.

Мал. 6. Могільнік каля в. Доўгае Глыбоцкага р-на Віцебскай вобл. Раскоп 2015 г.
Фрагменты керамічнага посуду. Прамалёўка А.Л. Коца

Разам з тым, сярод знаходак прысутнічаюць фрагменты венца старажытнарускага часу (мал. 6, № 1), а таксама фрагменты двух донцаў з клеймамі ў выглядзе крыжа і крыжа ў коле (мал. 6, № 3 і 5). Наяўнасць керамікі больш ранняга перыяду можа быць патлумачана разбурэннем суседніх курганоў. Не выключана таксама, што донцы з клеймамі адносяцца не да старажытнарускага перыяду, а да XIV–XV стст. і адностроўваюць кансерватыўную мясцовую тэхналогію керамічнай вытворчасці.

Заклучэнне. У ходзе археалагічных раскопак могільніка каля в. Доўгае Глыбоцкага раёна ў 2015 г. быў складзены сітуацыйны план з пазначэннем каменных крыжоў, былі зафіксаваны параметры каменных крыжоў. На могільніку быў закладзены раскоп плошчай 72 кв. м, у межах якога знаходзіўся крыж 2. У межах шурфа было даследавана 29 пахаванняў. У 8 з іх выяўлены цвікі ад труны, у 1 – даўблёная труна. Пахавальны інвентар адсутнічаў. Памінальны інвентар прадстаўлены манетай 1743 г. і керамікай XIV–XV. Атрыманы керамічны матэрыял карэлюецца з вынікамі нашай шурфоўкі 2010 г., калі было знойдзена венца гаршка XV–XVI стст. Такім чынам, даследаваная частка могільніка функцыянавала ў XV–XVIII стст.

ЛІТАРАТУРА

1. Покровский, Ф.В. Археологическая карта Виленской губернии / Ф.В. Покровский – Вильна : Тип. А.Г. Сыркина, 1893. – XVIII с.+164 с.
2. Штыхов, Г.В. Археологическая карта Белоруссии. Памятники железного века и эпохи феодализма / Г.В. Штыхов. – Минск : Польша, 1971. – Вып. 2. – 276 с. ; ил.
3. Дучыц, Л. Курганы могільнік Зябкі – Доўгае / Л. Дучыц // Гістарычна-археалагічны зборнік. – 2001. – № 16. – С. 111–114.
4. Чараўко, В.У. Справаздача аб археалагічных разведках на тэрыторыі Глыбоцкага і Ушацкага раёнаў Віцебскай вобласці ў 2010 годзе / В.У. Чараўко. – Фонд археалагічнай навуковай дакументацыі Цэнтральнага навуковага архіва НАН Беларусі. Спр. № 2878.
5. Чараўко, В.У. Археалагічныя разведкі на грунтовым могільніку каля в. Доўгае Глыбоцкага раёна ў 2010 г. / В.У. Чараўко // Беларуская Падзвінне: вопыт, метадыка і вынікі палявых і міждyscyплінарных даследаванняў : зб. нав. прац міжнар. нав.–практ. канф., Полацк, 21–23 крас. 2011 г. : у 2 ч. / Пад агульнай рэдакцыяй Д.У. Дука, У.А. Лобача. – Наваполацк : ПДУ, 2011. – Ч. 1. – С. 130–134.

THE ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS AT THE CEMETERY NEAR DOUGAJE VILLAGE OF GLUBOKSKY DISTRICT IN 2015

V. CHARAUKO

The article describes the archaeological excavations at the cemetery near the village Dougaje Gluboksky district in 2015. The area of the prospect hole was 72 m². In 2015 29 burials were investigated. Skeletons are oriented to the west with minor deviations to the north and south. We can assume that the examined fragment of the cemetery was functioning for a long time, during XV–XVIII centuries. The upper date is confirmed by a coin dated 1743.